

Gustaw Morcinek (1891-1963)

Bir işçi ailesinin çocuğu olan Morcinek, Slask'da doğdu. Gençlik yıllarında ekmeğini madencilik yaparak kazandı. Çalışarak bitirdiği öğretmen okulundan sonra öğretmenlik yapmaya başladı. "Przedmiescie" adlı edebiyat grubuna katılan Morcinek yazmaya savaştan önce başlamıştı. Otuzlu yılların ikinci yarısında Avrupa ülkelerini gezerek söyleşi tarzında yazılar yazdı. 1939'da Naziler tarafından yakalanarak tutuklandı ve çeşitli toplama kamplarında yaşayarak, oralarda esen dehşet rüzgarlarına tanık oldu. 1946'da Polonya'ya dönen Morcinek, parlamentoya girdi. 1963'de ölene kadar bir çok ulusal ödül kazandı.

"Wyrabany Chodnik" (1931), "Listy z mojego Rzymu" (1946), "Poklad Joanny" (1950), "Czarna Julka" (1959) eserlerinden bazılarıdır.

İçinden bir örnek sunulan "Listy spod Morwy" (Dutağacı altından Mektuplar) adlı kitabı gönderilememiş on iki adet mektubu içerir. Mektuplar Wladka adlı bir hanıma yazılmış olup, 1945 yılının Ağustos ve Eylül aylarının tarihlerini taşırlar. İnsanların savaşlarda nasıl hayvanlaşuklarını göstererek ağrılı, can yakıcı insanlık tablolarını yansıtan ve birer acı yumağı olan mektuplar, başkaldırı ve boyun eğiş arasında gider gelirler.

154

Gustaw Morcinek

Çev. Neşe Taluy Yüce

Sevgili Wladka,

Senin hakkındaki en son haberi, geçen sene, aralıkta, kız kardeşimden aldım. Ancak yalnızca uzun süre Macaristan'da bulunduğunu, sonra Varşova'ya döndüğünü, daha sonraysa Bunzlau'da, Alman Slask'ında bir fabrika çalıştığını öğrenebildim. Ondan sonra ne olduğunu ise tahmin edebiliyorum. Sovyet Ordusu Slask'tan Almanları sürdü. Bunzlau Sovyetlere katıldı ve sen Polonya'ya doğru yeni bir yola koyuldun.

Bende ise durumlar biraz farklıydı. Tam beş yıl yedi ay, sırayla Sachsenhausen ve Dachau toplama kamplarında bulundum. Sonra 29 Nisan'da Amerikalılar gelip, bize özgürlük getirdiler. Fransa'ya yollandım ve bir süre Paris'te kaldım. Şimdi ise Grenoble'nin altında bulunan Biviers'teyim ve sana oradan yazıyorum.

Bir kaç gündür buradayım ve hâlâ özgürlüğün, Paris'in etkisiyle başım dönüyor. Fakat yavaş yavaş kendime gelirim. Burada henüz kimseyle arkadaşlık kurmadım. Ama yemek sırasında yanıma gelip de bir parça ekmeğe isteyen küçük sarı bir kediyi ahablığı başardım gibi. Ondan başka yanıma bir de sokak köpeği geldi ve beni yaladı. Burada karşılaştığım insanlar bence ifadesizler. Pek de kalabalık değiller. Hepsi bana Kipling'in kedilerine benziyorlarmış gibi geliyor, hani hep kendi yollarına giden. Bence bu daha iyi tabii.

Tam önümde adsız kocaman bir dağ gökyüzüne yükseliyor. Adsız diyorum, çünkü adını sorduğum bir kaç kişi bunlara Alpler demeyi bile bcceremedi. Görünüşe göre, insanların burada bu dağlara ad düşünmekten başka yapacak daha önemli işleri var.

Alpler çok büyük. Alpler gökyüzü kadar büyük, hani şu Slak'daki benim Beskidy'lerimin üstündeki mavi gökyüzü kadar ve aynı bizimkiler gibi temiz. Alpler korkutucu, kafası göğe değen ve karamsar düşünceler uyandıran, karanlık bir deve benziyor. Kin güden bir insan gibi aynı. Dere yataklarında hcnüz kar parlıyor beyaz beyaz. Yel,

155

soğuk ve yabancı esiyor oradan. Tepesinde gezinen bulutlar, doruğa deyince ayrılıveriyorlar. Ancak eteklerinin yarısına kadar gelen yeşil çayır, güneşte yüzüyorlar sanki. İşte bu çok güzel ve etkileyici.

Altında güneşli yeşil bir vadi uzanıyor. Bu vadiden küskün ve karanlık Isere ırmağı akıyor.

Evin önündeki yaşlı dut ağacı altına oturup da sessizliği dinlediğimde, artık geride bıraktığım her şeyi unutuyorum. Paris'i bile unutuyorum hatta, hani hep şu büyük sevinçli serüvenlerin kenti olarak düşlediğimiz. Artık Paris deyince aklıma uğultulu bir girdap, telaş, kolay aşk, kalp şeklinde boyanmış bir sürü dudak, metronun ağır havası, sokaklardaki şaşkın ve boş gezintiler Amerikalıların gevezelikleri ve kalın gevrek kabuklu kocaman ekmekler geliyor. Beni Paris'te en çok etkileyen ekmeğin bu görüntüsü oldu. Belki de kamplardaki ekmeklerin öylesine küçük, korkunç küçük olmasındandır bu. Kamplarda insanlar bir lokma ekmeğin elde edebilmek için öyle alçalırlardı ki. Bu lokma uğruna dostlarını bile öldürmeye hazırdılar. Yalnızca açlık çekmemek için. Kamptaki aç adam, kurşuna dizilenleri fırınlara götürmek için seçtiğinde bilinçaltı bir sevinç duyardı. Bu iş için seçilenler, duvarın arkasında dururlarken, öbür yanda infaz yapılırdı. Kadın, çocuk, erkek hepsi bir arada. Hep şafakta olurdu bu. O korkunç an süresince makinalı tüfek sesleri duyulurdu ve sonra herşey biterdi. Diğerleri emir üzerine ölenlerin, ya da ölmek üzere olanların oluşturduğu kümbetin yanına giderlerdi. Her kurbanı çınlıplak soymaları ve gövdelerini fırınlara sürüklemeleri gerekirdi. Bu sırada bazı kurbanlar henüz yaşıyor olurlardı. Eğer bu yaşayan erkek veya kadınsa, yolda duran bir SS ona sopayla vururdu. Kafasına kafasına öyle hızlı vururdu ki, kafatası ayrılıverirdi. Eğer çocuksa ve götürülenin sırtında deviniverirse, fırınların orada duran başka bir SS onu ayağından yakalar ve kafasını duvara çarpardı. Duvar kana ve beyne bulanırdı. Tüm bu dehşet verici şeyler, canavarca suçlar, ölümleri fırınları götürmek için seçilenlerin gözünde ikinci plandaydılar. Çünkü kurbanların üstünden elbiselerini soydukları sırada ceplerden bir makarna veya bir kadın çantasından bir parça ekmeğin bulmak olasıydı!... Aman Tanrım... Bir parça ekmeğin!...

Evet, şimdi Paris'ten aklımda yalnızca ısırdığımda dişlerde gevreyen, kalın kabuklu ve sayılamaz çoklukta ekmekler kalmış.

Burada Paris'teki ekmeği, herşeyi, geride bıraktığım herşeyi unutmaya çabalıyorum. Hatta Dachau'yu bile.

Buradan başka yerde neler oluyor bilmiyorum. Bilmek de istemiyorum. Neyse ki, burada insanlar düşünlendenden daha az şey biliyorlar. Bu da işime geliyor. Kafa zaten yeteri kadar bulanıkken onu niye daha fazla karıştırmalı! Üstelik zaman buna yardım da ediyor. Burada zaman Paris'ten farklı bir zaman. Tembel, sessiz, küçük bir çocuğun adımlarıyla ilerliyor ve sonsuzluk kokuyor. Burada zaman bakmak ve dinlemek için sanki. Kıra çıkmış bir insan gibi, hani kimsenin kendisini beklemediğini ve çok çok zamanı olduğunu bilen. Hani adsız bir böcek ya da çiçek görünümündeki büyük mucizelere hayran kalmak için sürekli yere eğilen, bir kaç adımda bir duran, başının üstündeki maviliğe bakan, etrafta göz gezdirip, esen rüzgara gülen, buğday başaklarını düşürünü bir avuçla okşayan ve zamanı olduğu için yavaş yürüyen bir insan.

Evet, burada zaman, Paris'ten, herşeyden önce Dachau'dan çok farklı. Orada dikenli teller vardı. Tellerin arkasında zaman içinde insan. İnsan, yalnızca bir numaraydı, zamansa korkunç uzun ve ağırlı, saatlerle değil de ölüm öncesi duyulan dehşetler korku ve yorgun düşüncelerle dolu olan kalplerle ölçülecek kadar sonsuz. Ölüm hep çevredeydi, pis kokulu, irinli bir köpek gibi sürünürdü bize ... Eğer ona yapışkan gözlerle her gün bakarsan ve eriyen insan varlığını nasıl ettiğini görürsen Wladka, insanın, yani artık insanı özellikler taşımayan, insandan daha çok ezik bir böceğe benzeyen adamın kampta, barakaların duvar diplerinde, içtima alanında, ya da pis yatağında uyurken nasıl geberdiğini görürsen, ve her gün böylesi bir ölüme bakarsan, zaman öyle dehşet verici oluyor ki, sanki bir şeytan onu kurguluyor gibi geliyor kişiye.

O günlerden beri zaman benim için soyut bir kavramdı, oysa burada gerçekleşmiş, hissedilir bir anlamış gibi geliyor. İnsan gücü kamplardaki zamanı elle tutulur bir geometrik şekil haline getirebilseydi eğer, üzerinden kan damlayan ve korkunun en çok da evsiz bir köpeğin

geberişinden önce var olan korkunun benzeri, onur kırıcı bir korkunun görüldüğü, dikenli tellerden örülü karışık ve kocaman bir küre olurdu zaman.

Dachau'da güneş olağanüstü güzel doğardı. Işıksız ve yıldızsız gri sabahlar, ya da soluk mavi süt gibi sabahlar olurdu hep. Güneşin doğuşunun renkli ve fantastik bir masala dönüştüğü böyle sabahlar sık sık olurdu. Biz ise beşli gruplar halinde yürürdük, herkesi düşünceleri sarmalardı. Yanımızda da tasmalı köpekleri ve ateş etmeye hazır tüfekleriyle askerler yürürlerdi. O zaman, işte o kısa sürede her şeyi unuttuk. Çünkü gökyüzündeki o renkli mucizeye bakan herbirimiz zamanın içinde olmadığını tersine, zamanın kendisinin içinde olduğunu düşlerdi. Tıpkı doğan güneş mucizesinin gözlerimizin içinde olduğu gibi.

Sonra her şey yok olurdu. O renkli heyecanın yerine sancılı, iğrenç deneyimler ve içinden kızıl ipliklerden kanların damladığı, arasından yaşamın lanetli korkusunun görüldüğü dikenli tel yumağı olan zaman geri dönerdi.

Kamptaki adamın zamanı, gökyüzünden fırlatılan bombaların artan gürültüsünü duyan sığınakta saklanan insanın zamanı gibi olmalı. Hepimiz o gürültüler duymuş olmalıyız değil mi! Sen de Wladka.

Biviers'de Alpler arasında kaybolmuşçasına duruyorum. İşte bu yaşlı dut ağacının altında yepyeni bir başka zamanın doğuşuna tanık oluyorum. Onu savaş öncesinden Beskidy'den anımsıyoruz zaten. Rüzgar Alplerin eteklerinden hışırtıyla esiyor bu yaşlı ağaca. Aynı bizim Beskidy ormanlarının hışırtısı gibi. Bana sanki bu esen rüzgar değilmiş de büyük dalgalarla gelen yeni bir zamanmış gibi geliyor. Bense dalgın, kendimi onun akışına bırakıyorum. Onunla her şeyi geride bıraktığımı, her şeyi unuttuğumu biliyorum. Her şeyden önce oç alma isteğini.

Çünkü kalbim bu istekle öyle uzun süre çarptı ki, sonunda başka duyguya her kalmadı. İnsan kamplarda uykuya kısık sesle gizlice dua ederek gider bu yakarı sözcüklerine ise işte o istek bağlanır. Tıpkı kanlı bir ipe dizilmiş bir tespih gibi. Oç alma arzusu gözlerimizi büyürdü, yüreklerimizde atardı; düşüncelerimizde parlar, ürkekçe elinde

bir buket çiçekle yaklaşan Alman çocuğunun sevinçli görüntüsünü bile tüketirdi. Yolda karşılaştığım acıyla gülümseyen genç kızın suratına tükürme arzusu uyandırır. Oç alma isteği öyle büyüktü ki, kamp arkadaşım olan genç bir Katolik papazı, ana karındaki Alman ceninlerini bile öldürmek gerektiğini tokuyla söylediğinde karşı koymadım.

Bu gün her şeyi unuttum. Geride ne bıraktımsa hepsini ve o oç isteğini de... Bu mavi kütan bana doğru gelen sevinçli ve iyileştirici sessizliğe gönül borcum var. Hani çok iyi birisinin gülümsemesi anne gülümsemesi gibi olan sessizliğe.